

Віра Явір, к. політ. н.

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

ДЕЗІНТЕГРАЦІЯ І ІНТЕГРАЦІЯ КОРЕЇ: ОСОБЛИВОСТІ ПІВНІЧНО- ТА ПІВДЕННОКОРЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ

Vira Yavir, PhD in Political Science

Volodymyr M. Koretskyi Institute of State and Law, Ukraine

DISINTEGRATION AND INTEGRATION OF KOREA: PECULIARITIES OF NORTH AND SOUTH KOREAN SCIENTIFIC REFLECTION

The peculiarities of North and South Korean scientific comprehension of disintegration-integration processes on the Korean peninsula are studied. Common features are revealed, in particular, North and South Korean scientists point to: 1) the lack of objective ethnocultural prerequisites for disintegration and the prominent role of the external factor in the emergence of the phenomenon of a split state (two Koreas); 2) the priority of the theoretical and practical study of the integration (reunion) of North and South Korea; 3) objective obstacles (level of development, ideology, lifestyle) for unification after a long separate existence.

Despite of the difficulty of accessing North Korean researches, it became clear that they are more focused on the general idea of Korean integration and the role of state leaders in this process, while the South Korean school is working on real political and legal mechanisms for integration and forecasting their application. There are also significant differences in integration models: each country plans to reintegrate another without respecting the basic values of the opposite side.

Key words: integration, disintegration, split state, North Korea (DPRK), South Korea (Republic of Korea).

Процеси етнополітичної дезінтеграції та інтеграції є складним, суперечливим явищем, що потребує ретельного наукового дослідження в кожному конкретному випадку. Теорії перебігу, особливостей, причин та закономірностей інтеграційно-дезінтеграційних процесів не завжди і не в повному обсязі можуть бути застосовані до всіх прикладів етнополітичної дезінтеграції/інтеграції. Наважимось стверджувати, що кожен випадок етнополітичної дезінтеграції або інтеграції є унікальним, що певною мірою ставить під сумнів можливість напрацювання загальної теорії, універсальної для цих складних, багаторівневих та багатоаспектних етнополітичних процесів. Тому, на наш погляд, узагальнені теорії етнополітичної дезінтеграції та інтеграції виглядають дуже еkleктично, вони постають комбінацією ознак, характеристик багатьох різних прикладів інтеграції або дезінтеграції, але не є справедливими в повному обсязі стосовно жодного конкретного випадку етнополітичної дезінтеграції. На об'єктивні характеристики інтеграційно-дезінтеграційних процесів також накладаються особливості їх національного наукового осмислення, які впливають на їх сприйняття у світі та задають вектор розуміння.

Ці припущення якнайкраще підтверджують процеси дезінтеграції та інтеграції Кореї. Процес етнополітичної дезінтеграції країни відбувся в середині ХХ ст., однак його наслідки відчувають не лише дві держави: Південна та Північна Корея, але й увесь світ. Особливо беручи до уваги ядерну загрозу, що несе Північна Корея, яка не бажає грати за загальноприйнятими правилами міжнародного порядку, користуючись переважно мовою ультиматумів. Однак нас цікавитимуть не стільки процеси етнополітичної дезінтеграції Кореї або ж подальшої інтеграції цієї розколотої держави, скільки особливості їх наукового осмислення в Південній та Північній частинах. Ця тема не була об'єктом дослідження українських науковців. Серед корейських дослідників цього питання

слід окремо виділити Чу Бон Хо, Кім Йон Су, Кім Кюнг Кю, Мун Йонг Хо, Ан Сун Те, Чхве Юн Чін, Кім Тонг Ну, І Су Чон, Ю Пхаль Му, Чхве Ин Су, Ха Сан Пок, Пак Сон У, Нам Сон Ук, І Ка Юнг, Че Су Ран та ін. Насправді перелік корейських науковців, які досліджують проблему поділу і об'єднання Кореї у всіх її аспектах, особливо що стосується наслідків дезінтеграції у різних сферах життя, буде нескінченним. Адже, як справедливо зауважує Чу Бон Хо: «З моменту закінчення Другої світової війни до сьогодні проблема поділу Корейського півострова є однією з найбільш академічно важливих тем теоретико-прикладних досліджень. Це питання переплітається з усіма можливостями і обмеженнями майбутніх шляхів корейців і позначається на всіх концепціях розвитку, починаючи з державного будівництва та національної стратегії та закінчуючи концепціями сучасності та націоналізму»¹.

Зауважимо, що більшість південнокорейських наукових праць в цій сфері спрямована на пошук політичних, правових, міжнародних, соціальних, економічних механізмів подолання негативних наслідків етнополітичної дезінтеграції, шляхів об'єднання двох Кореї, інтеграції Корейського півострова. Чу Бон Хо наголошує, що наразі відносини Південної та Північної Кореї не є інституціоналізованими в плані примирення, об'єднання та співпраці – вони залежать від ситуації та умов. Відтак вчений пропонує для початку налагодити, крім контингентних, стабільні та інституціоналізовані відносини між Північчю та Півднем Корейського півострова². Зокрема, вказує на необхідність підготувати політичні пакети, які базуються на потенційних майбутніх змінах у Північній Кореї та розглядати середньо-довгострокову політику щодо Північної Кореї, спрямовану на якісне поліпшення відносин між Півднем та Північчю, пов'язане зі збереженням миру в Східній Азії.

Обидві держави Північна та Південна Корея мають тривалий досвід окремішнього розвитку та державного будівництва – понад 70 років. Нагадаємо, що розподіл (дезінтеграція) Кореї на дві частини відбувся в 1945 р. по 38 паралелі за домовленістю між США та СРСР, які уклали угоду про спільне управління державою. Раніше після російсько-японської війни на початку ХХ ст. Корею захопила Японія, яка згодом втратила контроль над Корейським півостровом після поразки в Другій світовій війні. З того часу обидві Кореї пішли різними шляхами, по суті продиктованими іншими державами, вони не могли обрати вектор розвитку самостійно. Республіка Корея (Південна Корея) – шляхом демократичного розвитку під протекторатом США, Корейська Народно-Демократична Республіка (Північна Корея) соціалістичним шляхом під протекторатом СРСР. До дезінтеграції Корея була колоніальною державою, по-суті анексованою Японією. Вирішальну участь у її звільненні відіграли СРСР та США, при чому кожна намагалася поширити свій вплив на увесь Корейський півострів, однак стримували, врівноважували одна одну.

Зауважимо, що вирішальну роль в дезінтеграції Кореї відіграв зовнішній чинник – боротьба інтересів двох наддержав біполярного світу – США та СРСР. І на цьому особливо наголошують північнокорейські вчені, покладаючи всю відповідальність за дезінтеграцію на США. Жодних внутрішніх передумов, в тому числі етнополітичних, для дезінтеграції не було, – підкреслюють також південнокорейські вчені. Дезінтеграція Кореї була не природнім етнополітичним процесом, викликаним низкою чинників розвитку та розподілу етносу і як наслідок його держави, а примусовим. Н. Кім зокрема вказує, що жодних етнокультурних передумов для до поділу етносу не було. Протягом історії з VII по ХХ ст. Корея була країною з єдиними культурними цінностями: ніякого розколу між Північчю і Півднем не спостерігалось³. Незважаючи на те, що цей розкол був створений штучно і оформлений спочатку окупаційною межею, а згодом державним кордоном, за понад 70 років він став об'єктивною реальністю, яка суттєво ускладнює, якщо не унеможлиблює інтеграцію Кореї.

Зауважимо, що наше дослідження базується більшою мірою на працях південнокорейських вчених, доступ до північнокорейських студій дуже обмежений. Справа в тому, що КНДР належить до найбільш закритих тоталітарних держав, де відсутній вільний доступ та обмін інформацією. Доступ до інтернету в Північній Кореї мають лише представники влади та окремі державні установи, більша частина населення не отримує об'єктивної інформації, особливо що стосується

¹주봉호 (2010) 한반도 분단의 성격: 대내외적 요인. *The Journal of Strategic Studies*, Vol.10 No.3, 321.

²주봉호(2014) 남북관계의 과제 : 화해와 협력. *The Journal of Strategic Studies*, Vol.17 No.2, 193-194.

³ Ким, Н. Северная и Южная Корея: история разделения. *ПостНаука*. <<https://postnauka.ru/faq/60783>> (2018, січень, 05).

зовнішнього світу. Список установ, що мають доступ до інтернету затверджується та переглядається особисто Кім Чон Ином (김정은) – Верховним лідером КНДР, який чомусь в українських ЗМІ всупереч логіці та правилам транслітерації іноземних імен називають Кім Чен Ином.

Взагалі особливості корейської мови, труднощі перекладу і як наслідок повна відсутність перекладів праць корейських вчених по обидва боки кордону з досліджуваною нами проблематики на українську мову (навіть англійський переклад інтеграційно-дезінтеграційних досліджень найчастіше відсутній) в тому числі обумовлюють хаос в транслітерації імен. Наразі в Україні використовується система Концевича – набір правил транскрибування слів корейської мови кирилицею, що був розроблений російським сходознавцем Л. Концевичем на основі наукової транскрипції О. Холодовича 1950-х рр. Ці системи нещадно критуються українськими вченими. «Можна багато сперечатися про те, наскільки досконалою є система О. Холодовича. Адже це система транскрибування з елементами транслітерації, що робить її не зовсім зручною як для тих, хто зовсім не знайомий з корейською мовою і кому необхідно передати звучання слова якомога ближче до оригіналу (наприклад, для туристів), так і для вчених-корейців, для яких важливо знати, як саме писалося слово корейською мовою», – вказує на недоліки мовознавець О. Щегель¹. Вчений стверджує, що проблема передавання корейських імен кирилицею існує вже багато років, хоча в Україні їй взагалі уваги не приділяли, адже корейстика як самостійна наука в Україні нараховує лише кілька десятків років. О. Щегель пропонує передавати ім'я 정 як Чон – запропонована ним система транскрипції корейських імен ґрунтується на їх написанні і, відповідно, вимові в Кореї. Однак нам не вдалося знайти жодного джерела з іменем північнокорейського лідера «Чон» і лише одне з «Чжон»².

Втім, повернімося до дослідження інтеграційно-дезінтеграційних процесів північнокорейськими вченими. Специфіка наукового пошуку в Північній Кореї суттєво відрізняється від загальноприйнятих стандартів. Наукова спільнота в КНДР має доступ до інтернету, однак мало послуговується науковими надбаннями «недружніх» держав, крім того результати її досліджень практично ніде ззовні не оприлюднюються. Виявилось, що три університети Північної Кореї мають зовнішні інтернет-сторінки, де викладають результати своїх наукових досліджень: Університет ім. Кім Ир Сена³, Університет науки та технологій Кім Чхека та Пхеньянський університет науки та технологій. Останній – перший і єдиний приватний університет Північної Кореї, який був заснований та частково фінансується ззовні. Незважаючи на те, що ПУНТ – це наукова установа, яка була спільно запланована і реалізована силами Північної та Південної Кореї, сам факт чого вже є інтеграційною ініціативою, однак соціальні науки в ньому не вивчаються. Пхеньянський університет науки та технологій покликаний сприяти економічному розвитку Північної Кореї шляхом підготовки професіоналів з технічних дисциплін, медицини та бізнесу⁴. Зовнішньої сторінки Університету науки та технологій Кім Чхека відшукати не вдалося.

Що ж стосується Університету ім. Кім Ир Сена, на його офіційному сайті у відкритому доступі вдалося знайти один журнал з досліджуваної проблематики – «Журнал Університету ім. Кім Ир Сена» Серія Соціальні науки, при чому чомусь лише один випуск – №2 за 2014 р. англійською мовою⁵. Судячи зі змісту, видання висвітлює позицію північнокорейської науки з багатьох питань чи не всієї соціально-гуманітарної сфери. Як інакше пояснити той факт, що публікації з різних не дотичних між собою сфер ніяк не розмежовуються навіть на рубрики? Цитування назв деяких з них дозволить зрозуміти суть проблеми – впереміш йшли такі статті: «Патріотизм Кім Чон Ира – це кристалізація соціалістичного патріотизму», «Основні принципи та деякі особливості права СОТ», «Дослідження моделі оцінювання продуктивності феросплавних заводів», «Загальне розуміння редагування інтернет-журналістики», «Розуміння класифікації частин англійських речень» та ін.

¹ Щегель, О. (2009). Практична транскрипція корейських імен українською мовою: порівняння, проблеми і пропозиції. *Мовознавство*, 1, 76.

² Кім Чжон Ин – північнокорейський політичний діяч (біографія, фото, розповіді). *People.SU*. <<http://www.people.su/ua/52162>> (2017, грудень, 28).

³ 김일성종합대학. Kim Il Sung University. <<http://ryongnamsan.edu.kp/univ/switchlang?lang=ko>> (2017, грудень, 28).

⁴ 평양과학기술대학. Pyongyang University of Science and Technology (PUST). <<https://pust.co/index.php/academics/>> (2017, грудень, 30).

⁵ (2014) *Journal of Kim Il Sung University (Social Science)*, 2.

Пізніше вдалося знайти цьому пояснення. Після аналізу всіх номерів Журналу Університету ім. Кім Ір Сена корейською мовою з'ясувалося, що цей англomовний номер – був не окремим номером, а очевидно спеціально сформованим в інтернеті збірником статей з різних номерів, різних серій, різних років, перекладених на англійську мову. Корейською мовою аналогу знайти не вдалося, адже Серії Соціальні науки цього журналу у вигляді періодичного видання, не існує взагалі. Журнал представлений лише в таких серіях: філософія, економіка; історія; лінгвістика; природничі науки. Припускаємо, що цей номер було створено показово з наміром продемонструвати англomовній науковій спільноті позицію північнокорейських вчених щодо окремих питань, тому він виглядає таким еклектичним.

Однак нас цікавить дезінтеграційно-інтеграційна проблематика – її важливість, особливості та рівень розробки. І вона була висвітлена – найперша стаття англomовного збірника була присвячена інтеграції Кореї, що вказує на важливість та значимість цієї теми для північнокорейських наукових досліджень. Ми робимо цей висновок, виходячи також з того, що перші десять статей були присвячені північнокорейським лідерам – Кім Ір Сену, Кім Чон Іру та його наступнику Кім Чон Іну, до яких північнокорейське суспільство демонструє небачену повагу, а також іншим важливим для КНДР питанням – патріотизму, соціалізму, ядерним випробуванням. Тоді як феросплави, інтернет-журналістика та англійські речення замикали цю серію наукових досліджень, що вказує на їх невисокий рівень пріоритетності.

Однак – це не голослівне припущення, яке базується на змісті кількох журналів головного університету такої унікальної країни, як Північна Корея. Звернімо увагу на постать керманічів держави. До речі, наша стаття ніколи не була б опублікована в північнокорейському виданні не стільки через стриману критику, скільки через неповагу до постатей лідерів, ім'я і цитати яких в тому числі в наукових публікаціях повинні виділятися жирним та/або більшим шрифтом від решти тексту. Всі північнокорейські наукові статті, які нам вдалося знайти, відповідали цим вимогам.

Авторитет колишніх очільників держави – вождя Кім Чон Іра (김정일), як і його батька, вождя Кім Ір Сона (김일성) в північнокорейському суспільстві також беззаперечний. Саме Кім Ір Сон започаткував практику вживання титулів перед ім'ям лідера, які розробляються керівною Трудовою партією Кореї. Їх вживання варіюється залежно від політичної ситуації та контексту. Щонайважливіше, два окремих титули Кім Чон Іра з-поміж кількох десятків присвячені ідеї інтеграції Кореї як єдиної держави, що вказує на важливість цієї мети, її належність до національних інтересів КНДР. У дослівному перекладі перший титул звучить як «Запорука (передумова, фактор) об'єднання Батьківщини» (조국통일의 구성), другий – як «Символ об'єднання Батьківщини/ символ національного об'єднання» (조국 통일의 상징). Обидва титули почали використовуватися після вступу Кім Чон Іра на посаду Верховного головнокомандувача КНА в 1991 р. Однак аналіз наукових публікацій свідчить, що Північна Корея бачить тільки один шлях об'єднання обох держав в єдину – шляхом поглинання Південної Кореї, її приєднання до Північної, хоча така модель об'єднання неможлива через величезний розрив в соціально-економічному розвитку між двома частинами дезінтегрованої держави.

Зокрема північнокорейський дослідник Мун Юн Хо стверджує, що Північна Корея докладає і докладатиме зусиль до зміцнення міжнародної солідарності, створення сприятливого середовища для об'єднання Кореї, адже це питання має колосальну вагу для держави. Головну відповідальність за розділення корейської нації він також покладає на американські сили. Вчений досліджує інтеграційну роль та місію колишнього керівника країни Кім Ір Сен в ХХ ст. Ним використовуються звеличувальні звороти на зразок: «під мудрим керівництвом лідера викриваються жорстокі схеми США та інших прихильників дезінтеграції, спрямовані на створення «двох Кореї»; «ще один внесок, який Президент зробив в формування сприятливого міжнародного середовища для воз'єднання країни полягає в тому, що він наполегливо працював над розширенням кількості прихильників і симпатиків руху національного воз'єднання нашого народу»; «Кім Ір Сен визначив національне воз'єднання метою свого життя і присвятив всього себе священній меті об'єднання країни, заклавши солідний фундамент для її реалізації».¹ Тоді як наукова стаття, на нашу думку,

¹ Mun Yong Ho (2014) Undying Exploits that the Great Leader Comrade Kim Il Sung Performed for Providing Favorable International Environment to National Reunification. *Journal of Kim Il Sung University (Social Science)*, 2, 3-7.

повинна була б містити аналіз конкретних інтеграційних кроків очільників держави і формування інтеграційної політики, зокрема налагодження діалогу між двома частинами Кореї, на який КНДР йде доволі неохоче.

Тим часом населення Північної Кореї маю доступ лише до такої наукової інформації, яка й формує громадську думку щодо інтеграції Корейського півострова. Окрім ЗМІ, населення Північної Кореї має доступ до аналогу інтернету, національної інформаційної мережі Кванмйон (광명). Повна назва північнокорейського інтернету – Народна мережа Кванмйон, яка була запущена в 2000 р. і нараховує понад 5 тис. сайтів¹. Це цензурована версія інтернету всередині держави без доступу назовні. Основна частина матеріалів в цій мережі соціалістичного змісту, хоча на відміну від ЗМІ, там вже зустрічаються політично та ідеологічно знебарвлені наукові переважно природничо-технічні тексти. Ззовні потрапити в Кванмйон неможливо, що виключає можливість ознайомитися з позицією її авторів щодо дезінтеграційно-інтеграційного процесу.

Оскільки КНДР належить до найбільш закритих, ізольованих держав, це ускладнює розуміння природи етнополітичних процесів в цій моноетнічній державі. Корейці там становлять понад 99% населення з незначними вкрапленнями китайців, японців, монгол, кількість яких не перевищує 1%. Як зауважує С. Асланов, КНДР не є привабливою країною для міграції через низькі стандарти життя, неієвість системи захисту прав людини та відсутність демократичних свобод. До того ж міграція в КНДР обмежена законом, тому питання етнічного плюралізму та забезпечення вимог етноспільнот не є актуальним для етнонаціональної політики цієї держави². Дослідник стверджує, що тоталітарний політичний режим Північної Кореї не забезпечує належного рівня життя населенню та захисту прав, на відміну від Південної демократичної частини. Однак це реальність, в якій живуть велика частина населення корейського півострова.

Можливо тому у більшості наукових південнокорейських досліджень з проблематики дезінтеграції та інтеграції дуже чітко простежується національна ідея – возз'єднання обох держав Корейського півострова в єдину Корею. Причому постає вона скоріше у вигляді приєднання Північної Кореї до складу Південної після падіння тоталітарного режиму КНДР, яке пророкують південнокорейські вчені. Це модель інтеграції Кореї, яка повністю домінує в науковому та політичному дискурсі Південної її частини і полягає в реінтеграції Північної Кореї до складу Південної. Натомість нагадаємо, що північнокорейські дослідники вважають Південну частину окупованою США і також плекають мрії про її звільнення, приєднання до КНДР та возз'єднання нації. Маємо дві протилежні, взаємовиключні стратегії інтеграції півострова, які не враховують позицію протилежної сторони, не поважають її базових цінностей і не готові їх поділяти або йти на компроміс. І це головна внутрішня перешкода на шляху до об'єднання Південної та Північної Кореї і єдину державу.

Хоча насправді їх набагато більше – діаметрально різні політичні режими, тривалий досвід окремішнього існування (72 роки), різний темп соціально-економічного розвитку, ідеологія КНДР. Дані опитувань вказують на те, що незважаючи на загальне схвалення ідеї інтеграції Кореї, освічена молодь Півдня остерігається її реалізації на практиці. Не останню роль в цьому відіграє загроза ядерною зброєю з боку КНДР, її політичний режим, незадовільний рівень розвитку, про що свідчить велика кількість біженців з Півночі. Опитування в КНДР щодо інтеграції не проводилися, але не важко припустити, що громадська думка населення повністю збігатиметься з офіційною позицією керівництва.

Що ж стосується позиції південнокорейський вчених, крім розробки моделі об'єднання, напрацювання реальних політико-правових механізмів інтеграції, налагодження діалогу, пошуку точок дотику, чому присвячена абсолютна більшість наукових праць, нам вдалося виокремити ще один важливий сегмент досліджень. Прогностичний, присвячений адаптації окремих сфер життя до об'єданого існування в межах однієї держави. Це дуже інформативний сегмент досліджень, який вказує на глибину наукової та прикладної розробки проблеми інтеграції обох частин Кореї. Наприклад, кілька дослідниць з гендерної проблематики вивчають становище північнокорейських жінок та гендерну рівність в об'єданій Кореї, хоча її ще не існує! Вчені припускають, що гендерна

¹ Як виглядає Інтернет в Північній Кореї. *Internet Space .UA*. <<https://web-studiya.ukr/jak-viglyadac-internet-v-pivnichnij-kore/>> (2018, січень, 07).

² Асланов, С.А. (2015). Классификация типов этнополитической стабильности. *Leges si Viata (Молдова)*, 7/3, 2-5.

нерівність в Північній Кореї, ймовірно, стане головною перешкодою для соціальної інтеграції в процесі об'єднання двох Кореї, яким складно буде напрацювати універсальний спосіб життя¹. Адже сприйняття чоловічого домінування північнокорейського народу, де переважає відчуття традиційного патріархального авторитарного соціалістичного суспільства, спричинить серйозний конфлікт з південними корейцями.

Характерно, що частина як південнокорейських, так і північнокорейських вчених уникає терміну дві Кореї, або закавичують його. Вони використовують поняття «об'єднання Кореї, Корейського півострову, нації, народу», «Півночі та Півдня Кореї», «Південної та Північної Кореї», а не об'єднання двох Кореї. Припускаємо, що це обумовлено не лінгвістичними особливостями, а тим, що Корея в національній свідомості населення обох частин розділеної країни залишається єдиною. Наразі обидві частини Кореї, окрім історії та території, об'єднує лише етнічна спорідненість (культура, мова, традиції) та бажання відновити єдину державу. Так, у ст. 4 Конституції Південної Кореї під назвою «Об'єднання, Мир» Республіка Корея декларує прагнення до інтеграції, тому розробляє і проводить політику мирного об'єднання, засновану на принципах свободи і демократії².

Таким чином було досліджено особливості північно- та південнокорейського наукового осмислення дезінтеграційно-інтеграційних процесів на Корейському півострові. Виявлено спільні риси, зокрема північно- та південнокорейські вчені вказують на: 1) відсутність об'єктивних етнокультурних передумов для дезінтеграції та визначну роль зовнішнього чинника у виникненні феномену розколотої держави (двох Кореї); 2) пріоритетність теоретико-прикладного вивчення проблеми інтеграції (воз'єднання) Північної та Південної Кореї в єдину державу; 3) об'єктивні перешкоди (рівень розвитку, ідеологія, стиль життя) об'єднанню після тривалого окремого існування.

Всупереч труднощам доступу до північнокорейських досліджень, вдалося з'ясувати, що вони більше концентруються навколо загальної ідеї інтеграції Кореї та ролі лідерів держави в цьому процесі, тоді як південнокорейська школа працює над розробкою реальних політико-правових механізмів інтеграції та прогнозування їх застосування на Півночі та Півдні. Також суттєво відрізняються моделі інтеграції: кожна країна планує реінтегрувати іншу до свого складу, не враховуючи позицію протилежної сторони і не поважаючи її базових цінностей.

References:

1. Ju Bong Ho (2010). Hanbando bundanui seonggyeok: daenaeejeok yoin [On the Characteristics and Establishment of the Division of the Korean Peninsula] *The Journal of Strategic Studies*, Vol.10, No.3, 321-354 [in Korean].
2. Ju Bong Ho (2014). Nambukgwangyeui gwaje: hwahaewa hyeopryeok [Issues in the South and North Korea Relationship: Reconciliation and Cooperation] *The Journal of Strategic Studies*, Vol.17 No.2, 193-217 [in Korean].
3. Kim N. Severnaja i Juzhnaja Koreja: istorija razdelenija [North and South Korea: the History of Separation] *PostNauka – PostScience* <<https://postnauka.ru/faq/60783>> (2018, January, 05) [in Russian].
4. Shhegel, O. (2009). Praktychna transkrypciya korejskyh imen ukrajinskoyu movoyu: porivnyannya, problemy i propozyciyi [Practical Transcription of Korean Names in Ukrainian: Comparisons, Problems and Sentences] *Movoznavstvo – Linguistics*, no. 1, 76-87 [in Ukrainian].
5. Kim Chzhon Yn – pivnichnokorejskyj politychnyj diyach (biografiya, foto, rozpovidi) [Kim Jong Ying is a North Korean politician (biography, photo, storytelling)]. *People.SU*. <<http://www.people.su/ua/52162>> (2017, December, 28) [in Ukrainian].
6. Gimilseongjonghapdaehak [Kim Il Sung University] *Kim Il Sung University*. <<http://ryongnamsan.edu.kp/univ/switchlang?lang=ko>> (2017, December, 28) [in Korean].
7. Pyeongyangwahakgisuldaehak [Pyongyang University of Science and Technology] *Pyongyang University of Science and Technology (PUST)*. <<https://pust.co/index.php/academics/>> (2017, December, 30) [in Korean].
8. (2014) *Journal of Kim Il Sung University (Social Science)*, 2.
9. Mun Yong Ho (2014) Undying Exploits that the Great Leader Comrade Kim Il Sung Performed for Providing Favorable International Environment to National Reunification. *Journal of Kim Il Sung University (Social Science)*, 2, 3-7.

¹ 남성욱, 이가영, 채수란, 배진 (2017) 북한 여성과 통일한국의 양성평등 과제. *Unification Strategy*, 17(3), (p.165).

² Конституція Республіки Корея, ст.4 (1987). *Legal Portal*. <http://legalportal.am/download/constitutions/119_ru.pdf> (2018, січень, 07).

10. Yak vyglyadaye Internet v Pivnichnij Koreyi [How the Internet looks like in North Korea] *Internet Space.UA*. <[https:// веб-студія. укр/як-виглядає-інтернет-в-північній-коре/](https://web-studiya.ukr/jak-viglyadae-internet-v-pivnichnij-kore/) > (2018, January, 7) [in Ukrainian].
11. Aslanov S.A. (2015) Klassifikacija tipov jetnopoliticheskoj stabilnosti [Classification of Types of Ethnopolitical Stability] *Legea si Viata (Молдова)*, 7/3, 2-5 [in Russian].
12. Nam Seong Uk, I Ga Yeong, Chae Su Ran, Bae Jin (2017) Bukhan yeoseonggwa tongilhangugui yangseongpyeongdeung gwaje [North Korean Women and Gender Equality in Unified Korea] *Unification Strategy*, 17(3), (p.165) [in Korean].
13. Konstitucija Respubliki Koreja [The Constitution of the Republic Korea] st.4 (1987). *Legal Portal*. <http://legalportal.am/download/constitutions/119_ru.pdf> (2018, January, 07) [in Russian].